

Babják Boglárka**Telepfelszámolás Kázmárkon**

A jövedelmi szegénység és a lakóhelyi szegregáció egyidejű jelentkezése súlyos társadalmi problémákat vet fel. A társadalmi és a területi hátrányokat együttesen megjelenítő és fokozottan újratelemelő roma telepek felszámolása a magyarországi társadalom- és településpolitika együttes feladata. Az Európai Unió által támogatott programok közül kettő is támogatta ezt a feladatot a 2007-13 közötti programozási időszakban. A mindkét programba bekapcsolódó települések közül Kázmárk község példáján keresztül tekintjük át a program megvalósításának jellemzőit és eredményeit.

Kulcsfogalmak: roma integráció, lakóhelyi szegregáció, területi hátrányok, társadalmi hátrányok
Jel-kód: J15, R11

A telepfelszámolási projektek fogalmi és szabályozási háttere**Alapfogalmak**

Magyarországon 2012-ben a teljes népesség 17%-a, a gyerekek (0-17 évesek) 26%-a élt jövedelmi szegénységben. A jövedelmi egyenlőtlenségek 2009 és 2012 között jelentősen nőttek (Szivós – Tóth, 2013). A szegénységben megjelenő társadalmi hátrányok együtt járnak területi hátrányokkal. Az egyik legsúlyosabb területi hátrány a szegregáció. A lakóhelyi szegregáció a társadalmon belüli egyenlőtlenségek egyedi, térbeni megjelenése (Ladányi, 2008).

A KSH szerint szegregátumnak tekintjük azokat a városi területeket, amelyeken a 2001-es adatok szerint az aktív korú 15-59 év közötti lakosok legalább 50%-a nem rendelkezik rendszeres munkajövedelemmel és legmagasabb iskolai végzettsége nem haladja meg a 8 osztályt. A 2000 lakos alatti települések esetében ez a fogalom megváltozik, miszerint a helyi vélekedés alapján szegény- vagy cigánytelepnek tartott valamennyi, a település legszegényebb lakosai által egy helyen lakott leromlott állapotú településrészek képeznek szegregátumot. (Balog 2012) A szegregátumokban élők körében olyan, több generáción át felhalmozódott hátrányok hatnak, melyek kezelése külső segítség nélkül lehetetlen.

A 2007-2013-as időszakban hatályos, a kedvezményezett térségek besorolásáról szóló 311/2007. (XI.17) Kormányrendelet 47 leghátrányosabb helyzetű kistérséget, ezen belül 33 komplex programmal segítő leghátrányosabb helyzetű (LHH) kistérséget, valamint további 47 hátrányos helyzetű kistérséget jelöl ki.

A telepfelszámolást támogató programok és konstrukciók

A 2007-13 közötti fejlesztéseket meghatározó Új Magyarország Fejlesztési Terv legfontosabb célja a foglalkoztatás bővítése és a tartós növekedés feltételeinek megteremtése. Ennek érdekében hat kiemelt területen indult el állami és uniós fejlesztés: a gazdaságban; a közlekedésben; a társadalom megújulása érdekében; a környezet és az energetika területén; a területfejlesztésben; és az államreform feladataival összefüggésben. A Társadalmi Megújulás Operatív Programon (TÁMOP) belül kapott helyet a telepeken élők komplex humán fejlesztése, míg ezek mellé 2012-től elérhetővé váltak a Társadalmi Infrastruktúra Operatív Program azon elemei is, amelyek a lakhatási problémák megoldását segítik. A 2007-2013-ban beérkezett és az Irányító Hatóság támogatott pályázatok darabszáma, valamint az igényelt és a megítélt támogatás (1.táblázat) alapján is ez a két program kiemelkedő részesedést mutatott a Borsod-Abaúj-Zemplén megyei fejlesztésekben.

1. táblázat: Borsod-Abaúj-Zemplén megyében megítélt pályázatok és összegeik

Borsod-Abaúj-Zemplén megye	Bérkezett pályázatok (db)	Igényelt támogatás összege (Ft)	IH által támogatott (db)	Megítélt támogatás összege (Ft)	Hatályos szerződések (db)	Hatályos szerződések összege (Ft)	Kifizetések száma (db)
AIP	4	0	1	0	0	0	0
ÁROP	76	912 253	42	672 307 645	41	650 785 030	40
DAOP	1	655 409	0	0	0	0	0
DDOP	2	278 893 044	1	212 449 496	1	211 198 65	1
ÉAOP	21	3 292 343 711	6	976 218 448	3	701 578 061	3
EKOP	2	187 781 615	0	0	0	0	0
ÉMOP	2667	226 806 037 347	1282	122 319 367 610	1137	118 123 926 656	1 084
GOP	2678	90 335 057 994	1598	47 914 631 344	1503	43 089 743 697	1 256
KDOP	1	0	0	0	0	0	0
KEOP	641	146 413 927 528	280	78 969 783 692	249	73 687 126 729	228
KMOP	60	1 072 772 187	29	463 718 539	27	440 161 235	22
KÖZOP	3	34 990 123 000	3	35 382 123 000	3	35 382 123 000	3
NYDOP	0	0	0	0	0	0	0
TÁMOP	2643	111 811 293 781	988	44 651 716 651	868	42 202 767 679	787
TIOP	353	56 511 043 620	229	37 250 449 515	222	36 549 107 648	216
VOP	1	470 180 369	1	470 180 369	1	511 900 238	1

Forrás: <http://emir.nfu.hu>

A TÁMOP-5.3.6-11/1 támogatás célja a szegregált lakókörnyezetben élő hátrányos helyzetű népesség társadalmi felzárkózásának és integrációjának segítése (TÁMOP 5.3.6 2008). A Komplex telep-program pályázói közül Észak-Magyarországon első körben hat település számára adódott lehetőség a fejlesztésre. Később hét település csatlakozott, végül a tartaléklistáról még öt település kapott támogatást. Borsod-Abaúj-Zemplén megyében a három pályázati körben 10 település (Abaújszántó, Alsószolca, Cigánd, Felsőszolca, Gönc, Hernádkércs, Hernádpetri, Kázmárk, Miskolc, Ózd) kapott támogatást ezen konstrukció keretében.

A TIOP-3.2.3/A-13/1 konstrukció szorosan kapcsolódik a TÁMOP-5.3.6-11/1 Komplex telep-programhoz. A TIOP-forrás biztosítja a szegregátumokra irányuló beavatkozások lakhatási beruházási elemét. A támogatás célja a deszegregációs folyamatok elindítása új szociális bérházak kialakításával és a lakhatási mobilizáció támogatásával. (TIOP 3.2.3 2012)

A kistérségi hátrányok kezelésére született meg az Új Magyarország Felzárkóztatási Program, amely uniós fejlesztési eszközökkel segíti a 33 leghátrányosabb helyzetűnek tartott kistérség fejlesztését. Az erre a célra szánt 97 Mrd Ft támogatást több mint 1000 projektre elosztva kapták meg a céltérségek. A támogatott projektek a többszörösen hátrányos helyzetű térségek gazdasági, szociális, közoktatási, környezeti és társadalmi infrastruktúrájának hiányosságait hivatottak mérsékelni. (ÚMFP, 2007)

A telepfelszámolási projekt helyszíne – Kázmárk község

Kázmárk az Észak-magyarországi régióban, Borsod-Abaúj-Zemplén megyében, a megyeszékhelytől 30 km-re északkeletre, a Szikszói kistérségben található.

Korfájában túlsúlyban vannak a középkorúak, de a növekvő számú roma népesség magasabb gyermekvállalása miatt egyre nagyobb arányt képviselnek a 0-14 évesek is. Kiemelkedően magas arányú a munkanélküliség, ami jelentős társadalmi feszültséget okoz. Az óvodáztatási támogatásnak köszönhetően a gyermekek 100%-a jár óvodába. Ellenben az általános iskolából már gyakori a hiányzás és korai kimaradás még akkor is, ha a jelenlegi jogszabályok miatt a családokat emiatt anyagi kár éri.

A települési szegregáció több formája is jelen van, így elsősorban az etnikai és a jövedelmi helyzeten alapuló, valamint a településre újonnan beköltözők lakóhelyi elkülönülésével találkozhatunk. Jellemző a romák és szegények halmozódó együttes szegregációja (a

szegregátum a település szélén helyezkedik el). A szegregátumban magas a gyermeklétszám, 6-8 családnál van minimum 10 gyerek. Több olyan ház is van, ahol 15-20 ember lakik együtt.

A kázmárki Komplex telep-program feladatai és ütemezése

A projekt 2013.01.01-én kezdődött és 2015.07.30-ig tart. Megvalósításában 3 partner vesz részt: Kázmárk Község Önkormányzata; Abaújrakezdés Közhasznú Egyesület, Türr István Képző és Kutató Intézet. Emellett kisebb szervezetek is részt vesznek a projektben, úgy mint a Cigány Kisebbségi Önkormányzat, helyi civil szervezetek, a csobádi görög katolikus parókia, a Fogarasi János Általános Iskola (Kázmárk), a gyermek és felnőtt háziiorvosi szolgálatok, a körzeti védőnői szolgálat, Magyar Vöröskereszt Borsod-Abaúj-Zemplén Megyei Szervezete encsi területi szervezete, a Miskolci Apostoli Exarchátus Csereháti Esperesi Kerülete, a Szociális Szolgáltató Központ és Gyermekjóléti Szolgálat (Szikszó); a Szivárvány Óvoda (Kázmárk).

A projektelőkészítés 2012 februárjában kezdődött és az év végéig tartott. Ezalatt megkezdődött a hálózatépítés és a szolgáltató műhelymunka is. A képzésekhez kapcsolódva, a 2013 augusztusában elindult kompetenciamérés során 68 főt választottak ki, ezután kezdődhettek a szakmai képzések.

A képzések egy része OKJ-s. Eddig 44 fő végezett szocializációs tréningen, 12 fő élelmiszer tartósító képzésen, 11 fő betanított kőműves és festő képzésen, 11 fő kerti munkás képzésen és 24 fő életvezetési ismeretek felnőtteknek + digitális írástudás + álláskeresési technikák összetételű képzésen. A résztvevők a megszerzett tudást saját környezetükben, mindennapi életükben tudják hasznosítani. Nem föltétlenül az elhelyezkedési esélyeket növelő szakmai képzésekre, hanem az önellátás növelésére ösztönző és képessé tevő képzésekre került sor (pl.: konyhakertművelés, a megtermelt élelmiszerek tartósítása, lakókörnyezetük otthonaik állagmegőrzése, stb.)

2013-ban elkészült a településen (Fő út 104. szám alatt) a projektben előírt Csillagpont. Az épületben a célcsoport tagjai napi higiénés tevékenységeket végezhetnek, illetve mosási lehetőséget biztosítanak számukra. Felszerelt konyharész, számítógépe szoba, és egy nagyobb közösségi tér (tanterem) áll rendelkezésre.

2013. november 6-tól a célok hatékonyabb elérése érdekében és a kijelölt szegregátumon kívül élő, de a célcsoporthoz tartozó emberek között kialakult konfliktusok oldására egy fő közösségfejlesztőt foglalkoztatnak. A közösségfejlesztő folyamatosan tart a közösséget építő és fejlesztő, a szabadidő hasznos eltöltését, a szemléletváltást, a szocializációt segítő csoportfoglalkozásokat kicsiknek, nagyoknak, családoknak.

Emellett 12 alkalommal tartanak életmód tanácsadást, 10 alkalommal szerveznek a közösséget erősítő film- és fotó műhely foglalkozásokat, valamint egy zenepedagógust is bevontak a munkába.

A kommunikációs tevékenységeken belül: a települési és a kisebbségi önkormányzatok vezetői, képviselői személyesen és infokommunikációs eszközök bevonásával folyamatosan tartják a kapcsolatot egymással és a térségben működő szociális, egészségügyi, oktatási, egyházi, rendvédelmi, és egyéb érdekvédelmi szervezetekkel.

A településen működik Teleház, Faluműhely, Tanoda, melyek szolgáltatásain keresztül próbálják a lakosokat egymáshoz és környékükön kínálkozó lehetőségekhez közelebb juttatni.

Az önkormányzat Életmód Kalauz címen készített egy szemléletformáló kiadványt.

Lakhatási beruházások

A projekt kezdete 2014.02.01. és a tervezett vége 2015.05.31. Az önkormányzat ezzel a projekttel tudja kiegészíteni az előzőekben ismertett projekt révén megkezdett integrációs programját. Míg a TÁMOP-5.3.6 keretében elért eredmények a célcsoporttagok egyéni fejlődésén keresztül nyilvánulnak meg, addig a TIOP-3.2.3.A-13/1 az integráció infrastrukturális feltételeit biztosítja. A tevékenységek által megvalósul a fizikai környezet javulása és a vonzó

közösségi terek kialakítása, illetve a lakossági életminőség jobbulása. Mindez hozzájárul a község integrált stratégiaileg elfogadott céljainak megvalósulásához is. A megfelelő életminőség biztosításán keresztül a társadalmi és demográfiai, valamint a lakáshelyzettel és a települési infrastruktúrával kapcsolatos jövőkép elérését támogatja a program, ez által biztosított a Községi Beavatkozási Terv, a Lakhatási Beavatkozási Terv és a Település Fejlesztési Stratégiájának koherenciája.

A projektbe összesen 8 db ingatlan került bevonásra. Ebből 2 db ingatlan áll az önkormányzat tulajdonában, 6 ingatlanra adás-vételi előszerződést kötött a pályázó, így a fejlesztés megvalósításakor minden érintett telek és ingatlan Kázsmárk Község Önkormányzatának tulajdonát képezi. A meglévő épületek vályogházak, többségük statikailag gyenge, vannak amelyek életveszélyesek. A közművekre való csatlakozás lehetősége minden teleknél adott, azonban az ott lakó családok nem éltek vele. A fűtést összegyűjtött faanyag és szemet eltüzelésével oldják meg a lakók. Sok ház nyílászárókkal sem rendelkezik, szigetelésük rossz. A lakásokban nincs fürdőszoba és mellékhelyiség sem, komfortfokozatuk alacsony.

A „Közterület” kialakítása projektrész célja sportpálya és játszótér létesítése. Ez a terület jelenleg kihasználatlan, míg a községben élő fiatalok részéről nagy az igény a szabadidő tartalmas eltöltésére. A tevékenység célja minőségi közösségi tér biztosítása a megfelelő szocializációhoz. Mint említettem, a település teljes lakossága számára elérhető lesz a két kialakított közösségi tér.

Az „Egylakásos épület” építése egy kb. 50 nm²-es, a komfortos lakás fogalmának megfelelő, B energetikai szintet elérő lakóház építése. A lakás építésének célja a szegregátum rehabilitációja, a lakások zsúfoltságának enyhítése.

A „Lakóövezet építése” 2 db, jelenleg életveszélyes állapotban lévő lakásokat kiváltó, kb. 50 m²-es, a komfortos lakás fogalmának megfelelő, B energetikai szintet elérő lakóház építését célozza. A „Lakóövezet-fejlesztés” célja meglévő lakóépület bővítése. Ott valósulhat meg a beruházás, ahol az ingatlanon van lakóépület, de az már nagyon kis életteret biztosít a benne élők számára. Cél a mobilizáció, zsúfoltság enyhítése.

Költségvetés

A TÁMOP projekt költsége: 121,2 millió Ft, amely 2012 első félévétől 2015 első félévig a következő fő részeket fedi le: a projekt előkészítés költségei, a projekt menedzsment költségei, a projekt szakmai megvalósításával összefüggő költségek, a célcsoport számára biztosított támogatások, a projekt megvalósításához igénybevett szolgáltatások, egyéb szolgáltatások, beruházás (ERFA) és egyéb költség, valamint egyéb a projekt végrehajtásával összefüggő (általános) költségek.

A projektben a legnagyobb költségvetési résszel Kázsmárk Község Önkormányzata rendelkezik (66,7 millió Ft), a Türr István Képző és Kutató Intézet feladatainak megvalósításához 28,3 millió Ft, az Abaújrakezdés Közhasznú Egyesületnek pedig 20,2 millió Ft támogatásban részesül.

A kázsmárki telep-felszámolási projektek együttes értékelése

Relevancia

A projektek céljainak és tevékenységeinek a célcsoport szükségleteihez való igazodását egy kérdőíves felmérés volt hivatott mérni. A 111 kérdésből álló kérdőívet 107 fő töltötte ki, 4 kérdezőbiztos segítségével.

A válaszokból kiderül, hogy a megkérdezettek nincsenek megelégedve körülményeikkel. A legelviselhetlenebbnek (70%) a munkanélküliséget tartják. Az elköltözést azonban mindössze 11%-uk fontolgatja, aminek csak részben oka a családi kötődés (85%-uknak a szülei is itt laknak). A lakáshelyzetre jellemző, hogy 70%-uk telepi lakásban él, melyeknek majdnem a fele

önkormányzati tulajdonban van. A megkérdezettek 70%-a segélyből él. Senki nem adta azt a választ, hogy könnyen tudnak boldogulni a mindennapokban és megtakarítása sincsen senkinek sem. Több mint 90%-uk határozott idejű, 1-3 hónapos munkaviszonyú szerződéssel dolgozik, ami a gyakorlatban közmunka.

A legmarkánsabb jelenlévő problémák:

- munkanélküliség, jövedelmi szegénység, életviteli és egészségügyi problémák, társadalmi kohézió hiánya, gyerekek egyéni fejlesztésének hiánya,
- alacsony az egy főre jutó lakóterület, szociális blokk hiánya, leromlott állapotú lakóépületek.

A szolgáltatási térkép szerint, a projektben tervezett tevékenységek, szolgáltatások a problémafa entitásaira reflektálnak:

- egyéni-társadalmi szolgáltatások (képzések és munkaerő-piaci fejlesztések, egészségmegőrzés, életmód-formálás; közösségi rendezvények, közösségi tér kialakítása fejlesztő foglalkozások, kreatív műhelyek),
- lakhatási körülmények (közösségi terek kialakítása (TIOP komponens), mosási, tisztálkodási lehetőségek kialakítása a szolgáltatóházban, lakóépületek korszerűsítése (TIOP komponens)).

A kutatás során feltárt eredmények olyan problémákra mutatnak rá, melyekre a projekt tervezett tevékenységei és szolgáltatásai – a pályázati keretből eredő korlátokon belül – megoldást kínálnak, tehát a projekt valós szükségleteket elégít ki.

Megvalósíthatóság

A projekt megvalósulását veszélyeztető tényezőket a Közösségi Beavatkozási és a Lakhatási Beavatkozási Tervek alapján tárhatjuk fel. A két dokumentum alapján négy kockázati tényező csoport volt meghatározható: gazdasági és pénzügyi, jogi, társadalmi, valamint irányítási kockázatok. Ezeket egymáshoz viszonyított súlyuk és bekövetkezési valószínűségük alapján értékelhetjük, a negatív értékek esetében a bekövetkezés nem valószínű (2.táblázat).

2. táblázat: Kockázati tényezők és értékelésük a kázmárki telep-feszámolási projekteken

Kockázati tényező	A kockázat erőssége (-3 - +3)	A kockázati mechanizmus leírása	A kockázatkezelés módja
<i>Gazdasági, pénzügyi kockázatok</i>			
A gazdasági válság utóhatásai	1	Kivitelezők és beszállítók instabilak	Költségek optimalizálása, opcionálisan új szolgáltatók feltérképezése
Költségvetési egyensúly megbomlása	1	A projekt költségvetése hibás	A bevételek és kiadások racionális felmérése, tervezése
Likviditás biztosítása	-1	A támogatások nem érkeznek meg időben	Szigorú adminisztratív figyelem
<i>Társadalmi kockázatok</i>			
Célcsoportok elérése, motiválása	0	A célcsoportokat nem sikerül bevonni, benntartani	Tapasztalt megvalósító szervezetek
Kommunikációs zavarok	2	Téves kommunikációs tartalom, hatástalan eszközök	Megfelelő kommunikáció, a csatornák változatossága
<i>Jogi kockázatok</i>			
Feltételek változása	2	A jogszabályi környezet változik	A vonatkozó jogszabály-módosítások figyelemmel kísérése
Szerződéses kötelezettségek nem teljesítése	1	Megszegik a szerződéses feltételeket, hibásan tel-	Határidők betartása, a polgári jogi szabályok

		jesítenek	érvényesítése
<i>Irányítási kockázatok</i>			
Szervezeti disszharmonia	1	A hatáskörök és feladatok nem megfelelő megosztása, irányítási hibák	Felelőségek és hatáskörök megfelelő lehatárolása és kiosztása
Menedzsment hatékonysága	-1	Hiányos koordináció, a komplexitás sérülése	Tapasztalt szakmai megvalósítók

Forrás: saját szerkesztés

A fenti dokumentumok és a teljesítés eddigi tapasztalatai alapján a legerősebb kockázatnak a jogszabályi környezet változását és a kommunikáció zavarait látom. Legkevésbé veszélyesnek értékelem a menedzsment hibáit és – ezzel is összefüggésben – a likviditási zavart.

Ami ez utóbbit illeti, a kockázat beméréséhez a következőket kell mérlegelnünk. A pénzügyi elszámolás szabályainak megfelelően a projektet megvalósító konzorciumi tagok részére előleg került folyósításra, ami a teljes támogatási összeg 25%-a. A támogatások jól ütemezett leállításával a projekt likviden tartható, az „utolsó” 5%-nak megfelelő összeget viszont a projektet megvalósító konzorciumi tagoknak kell megelőlegezniük. Mivel ez a finanszírozási igény a projekt megvalósításának utolsó szakaszában lép fel, ezért a sikeres záró kifizetési kérelmet (elszámolást) követő utalás teljesítéséig kell ezt az összeget megelőlegezni. (Ez a leghosszabb elszámolási szakasz a projekt végrehajtása alatt.) Figyelembe véve a projekt teljes összegét (121,2 millió Ft) ez az összeg kerekén 6 millió Ft, melyet várhatóan 3-4 hónapra kell a három konzorciumi tagnak összesen megelőlegeznie. Ez nem jelenthet teljesíthetetlen feladatot a projektet végrehajtó konzorcium számára.

Súlyos kockázatot jelenthet a Közreműködő Szervezet (ESZA Nonprofit Kft.) és az uniós támogatásokat kezelő intézményrendszer átalakítása, ami kb. a projekt megvalósításának félidejében következik be. Az átalakítás magában hordozza annak a veszélyét, hogy átmeneti időszakban a kifizetések lelassulnak. A kockázat mértéke azonban nem olyan magas, hogy a projekt pénzügyi megvalósíthatóságát veszélyeztetné.

A fenti értékelés azonban szubjektív, mások más információk alapján, más következtetésre juthatnak.

Fenntarthatóság

A főpályázó – szándékai szerint – a projekt keretében kialakított szolgáltatások fenntartására törekszik. Emellett a projekt megvalósítása során kiemelt szerepet kap az önszervezésre való felkészülés, ami által az eredmények fenntartását erősítő öngerjesztő-önsegítő folyamatok indulnak el a célcsoporton belül.

Pénzügyi fenntarthatóság

A Csillagház-Csillagpont működtetését a Főpályázó önkormányzat hosszú távon tervezi, de saját forrásokat erre nem tud elkülöníteni. Ezek hiányában újabb pályázati lehetőségekben bízik, folyamatosan keresi a forráslehetőségeket új programokra. A résztvevő szakemberek jó része elkötelezett és továbbra is rendelkezésre állnak, bevonásuk azonban a források függvénye. Önkéntes munkára a térségben jellemző jövedelmi helyzet miatt nem számíthatunk.

A kapcsolattartás, együttműködés kialakítása más önkéntes szervezetekkel, közös programokon, tapasztalatcseréken, képzéseken való részvétel biztosíték lehet a folyamatos megújulásra a módszertan tekintetében. Emellett az aktivizálódott szereplők a létező, de alacsony aktivitású helyi civil szervezetekbe tudnak új lendületet vinni, ami a várt újabb források megszerzésében segíthet. Az így megvalósítandó programok számára a komplex telep-program keretein belül kialakított infrastruktúra megfelelő háttérrel biztosít.

A valós fenntarthatóság garanciája lehet, ha a korábbi célcsoport tagjai úgy döntenek, hogy a projekt révén szerzett jövedelmeik egy részét visszaforgatják a folytatásban szereplő tevékenységek finanszírozására.

Környezeti fenntarthatóság

Az önkormányzat korábbi fejlesztéseinek eredményeként a helyi intézményeket és saját tulajdonú-üzemeltetésű épületeit átalakította szalmabálás tüzelésű fűtési rendszerre. A komplex telep-program keretében létrehozott szolgáltatóház fűtését is helyben előállított, szalmabálával működő kazánal oldották meg. Az épület nyílászárói modernnek, az egész épület hőszigetelést kapott, így ennek köszönhetően a fűtési költség közel nulla. Az energiatakarékos világításnak köszönhetően a környezetterhelés és a másik fő rezi típusú költség is alacsony. A ház működtetésének megmaradó költségeit az önkormányzat saját forrásaiból tudja finanszírozni a projekt vége után is.

Társadalmi és intézményi fenntarthatóság

A projektben megvalósított képzéseknek köszönhetően képzett kerti munkás és tartósító munkaerőhöz jut az önkormányzat. A már létező üvegházban zajló zöldség-termelés az új, képzett munkaerő bevonásával tovább bővíthet. Az önkormányzat által zöldségtermelésre használt terület a szolgáltatóházhoz tartozó föld hasznosítása révén szintén bővül. A tartósító képzésben részt vettek alkalmazásával a megnövekedett zöldségtermelés eredménye nem csak idényjelleggel, hanem idényen kívül, teljes évben elérhető az önkormányzat által működtetett intézmények számára (vagy a községben működő intézmények számára értékesítéssel válik elérhetővé). Ennek köszönhetően az önkormányzat költségei csökkennek (vagy bevételei emelkednek). Az így elért forrásokat szintén a projekt eredményeinek pénzügyi fenntartására tudja (részben) fordítani az önkormányzat.

A településen jelenleg is fut egy tanoda projekt. A tanoda jelenleg a művelődési házban működik, ami valójában pusztán egy terem. A komplex telep program vége után a tanoda működését a Csillagpont házban folytathatja, és további pályázatok segítségével új tartalommal tudja megtölteni.

Szinergia: a projektek eredményeinek és hatásainak egymásra épülése

A projekt legfontosabb célja a településen telepi körülmények között mélyszegénységben élők széles körét érintő társadalmi-, gazdasági-, lakóterületi integrációs folyamat elindítása. Ezen belül Kázmárk Község Önkormányzatának elsődleges céljai közé tartozik a településen belüli, Rozmaring és Dankó utcák által határolt, szegregált területet érintő leszakadási folyamat megállítása. Mindkét projekt szakmai elemei szinergikus módon, egymásra épülve valósulnak meg, megsokszorozva így az eredményt.

A két projekt együttes hatásrendszerét, elemeinek egymáshoz kapcsolódását az alábbiak szerint tekinthetjük át:

- *A projektmenedzsment* team összeállításakor a pályázó fokozottan figyelt megfelelő szakmai kapacitás, valamint a komplex telep-programmal való összhang megteremtésére.
- *Az előkészítési fázisban* alapos felmérés után készültek el az építések műszaki tervdokumentációi, megindulnak a szükséges engedélyeztetési eljárások, illetve a tulajdonviszonyok rendezése. Az igénybe vett szolgáltatások túlnyomó része a műszaki tartalom erősítését szolgálják. A támogatás elnyerését követően elkészültek a beruházás megkezdéséhez szükséges kiviteli tervek és a meglévő épületek energetikai tanúsítványai.
- *Az egyéni fejlesztési tervek készítése* a projekt első szakmai lépéseinek egyike volt. Ezek végrehajtása révén a kiválasztott személyek és családjuk új készségeket szereznek, amelyek révén képessé válnak a fejlesztési folyamatban való részvételre és egyben mások számára is mintát mutatnak.
- *A szociális és közösségfejlesztési elemek* kibővítik az egyének és családok körét mindazokkal, akik a különböző közösségi szolgáltatási projekt-elemek révén kedvezményezettjeivé és aktív résztvevőivé válnak a projektnek.
- *A lakhatási körülmények javításaként* megtörtént a fejlesztés által érintett 8 db ingatlan közül 6 db adás-vétele, majd az építési munkák elvégzése. Az építési tevékenység két elem-

ből áll. Az egyik részben a célcsoportok lakhatását biztosító épületek, míg a másik részben a közösségi célokat szolgáló színterek készülnek el, vagyis a sportpálya és a játszótér.

- *A közösségfejlesztés és az öngondoskodás erősítése* révén új, megerősödött közösség jön létre a célcsoport tagjainak bevonásával. Ez segíti a tartós eredmény elérését, azt, hogy a célcsoport magáénak érezze a folyamatot, aktívan részt vegyen abban, valamint képes legyen finanszírozni a lakhatás fenntartási költségeit. A megerősödött közösség segíti majd a lakások környezetének rendbetételét, a lakásokban elvégezhető átrendezés, takarítás, kisebb, házilag elvégezhető javítások megtanítását és megszervezését.
- *A Csillagpont* a lakásokból hiányzó higiéniai szolgáltatásokat biztosítja, ami egyben összeköthető az egészségügyi programok egy részével is, beleértve a mozgó szolgáltatások megszervezését.

Az élhetőbb lakókörnyezet kialakulása és a lakókörnyezeti beilleszkedés elindulása mindezek eredményeként adódik.

Irodalom

Balog Z. (2012): Nemzeti Társadalmi Felzárkózási Stratégia 2011–2020. *Polgári Szemle* 7. évf. 5-6. szám

Kázsmárk község Pályázati dokumentumai (2008-2014).

Ladányi J. (2008): A lakóhelyi szegregáció formáinak változásai. *Aula* IV. 60 éves a Közgáz. 377-387.

Szivós P. – Tóth I. Gy. (szerk.) (2013): *Egyenlőtlenség és polarizálódás a magyar társadalomban*. TÁRKI MONITOR JELENTÉSEK 2012. Budapest: TÁRKI

TÁMOP 5.3.6 (2008): Pályázati útmutató a Társadalmi Megújulás Operatív Program Komplex telep-program (komplex humán szolgáltatás hozzáférés biztosítása) c. pályázati felhívásához. Kódszám: TÁMOP-5.3.6-11/1 <http://palyazat.gov.hu>

TIOP 3.2.3.(2012): Pályázati útmutató a Társadalmi Infrastruktúra Operatív Program Lakhatási beruházások támogatása c. pályázati felhívásához Kódszám: TIOP-3.2.3.A-13/1 <http://palyazat.gov.hu>

ÚMFP (2007): „Nem mondunk le senkiről” – Új Magyarország Felzárkóztatási Program 2007.